

Dva decenija kulturno-prosvjetne aktivnosti na dubrovačkom području

Sav rad na narodnom prosvjećivanju i razvitak kulturno-prosvjetne aktivnosti koja je dolazila do izražaja i koja otvara sve veće perspektive kulturno-prosvjetnog procvata na području općine, rezultat je intenzivnog i sistematskog djelovanja organa narodne vlasti, suradnje i koordinacije svih društveno-političkih organizacija, ustanova, školskih odbora, savjeta, velike zainteresiranosti omladine i prosvjetnih radnika na širokom polju društvenog života, od oslobođenja do danas.

Ako se uporedi stanje poslije rata, kada je na čitavom području bilo svega tek po koja čitaonica, knjižnica i prosvjetni dom s onim što je postignuto u proteklih dvadeset godina (u kojem je vremenu podignuto na desetke novih zgrada za prosvjetne domove, čitaonice i knjižnice, kinematografe i druge kulturno-prosvjetne svrhe), onda se može doista sagledati s kojim se koracima kretalo naprijed na prosvjećivanju i širenju prosvjete. Zajedničkim radom stanovništva i svih društvenih organizacija, a i pomoći naših iseljenika, koji su također dali svoj prilog i pomagali izgradnju u svom rodnom kraju. Zgrade prosvjetnih domova u kojima se održavaju priredbe, zabave, kino predstave i odvija ostali kulturno-prosvjetni i zabavni život podignute su na čitavom Pelješcu, Dubrovačkom Primorju, Župi Dubrovačkoj i Konavlima. Tako imamo domove već u Janjini, Potomju, Grudi, Donjoj Bandi, Prizdrini, Oskorušnu, Putnikovićima, Pijavićima, Kuni, Babinom Polju (Zabrežje), Gornjoj Vrućici, Brijesti, Dubravici, Postranju, Popovoj Luci i Sreseru. Obnovljena je zgrada prosvjetnog doma u Stonu. Podignut je prosvjetni dom u Župi Dubrovačkoj koji je u posljednje vrijeme dijelom adaptiran za školu. Nalaze se u gradnji, ili još nisu dovršeni, prosvjetni domovi u Čilipima, Komajima, Čepikućama, Boljenovićima, Topolomu, Gromači, Kliševu, Radovićima, Dubravci (Gornjoj), Buićima, Babinom Polju (Zadublju), Polačama i Dubravi. Adaptacijama nekih postojećih zgrada stvorili su se uslovi za potrebe prosvjetnih domova i čitaonica u Orašcu, Trstenomu, Koločepu, Lopudu, Komolcu, Osojniku i u nekim drugim mjestima. U većem broju zgrada uređivale su se prostorije za čitaonice i knjižnice i opremale novim namještajem. Za čitaonice i kulturne priredbe podigle su se posebne zgrade u Mravinici, Trnovi, Mikulićima i Trnovici, a u novim školskim zgradama u Mravinju, Mrčevu, Kuni (Konavle), Brotnicima, Točioniku, Lovornu i Mihanićima izgrađene su prostorije za čitaonice od kojih se neke još dovršavaju i uređuju.

Svi ovi rezultati nastali su zajedničkim naporima organa narodne vlasti, zajedničkom pomoći, dobrovoljnim akcijama i nastojanjima u cilju da se stvaranjem što povoljnijih uslova omogući svestraniji i bolji kulturno-prosvjetni rad, te pruže uvjeti kulturno-prosvjetnog i zabavnog života. Na stotine organiziranih i održavanih analfabetskih, općeobrazovnih i stručnih tečajeva, te čitalačkih grupa, održavanih prosvjetnih sjela, raznih predavanja te narodnih sveučilišta, radom pre-

ko pedeset otvorenih narodnih čitaonica i preko 150 samostalnih i pri ustanovama osnovanih manjih i većih knjižnica, kao i aktivnošću velikog broja dramskih, folklornih i drugih grupa, tamburaških i pjevačkih zborova, limenih glazbi i orkestara, kao i drugih do najviših oblika narodnog prosvjećivanja, ustanova kulturno-prosvjetnog i umjetničkog rada i stvaralaštva naučnih ustanova, redali su se godinama na razne načine vrijedni rezultati i manifestirali se uspjesi u raznim prigodama. Naročito u danima organiziranih akcija, kulturno-prosvjetnih i umjetničkih smotri, festivala, prosvjetnih zborovanja, školskih, dječjih i narodnih proslava, izleta, priredaba i izložbi, takmičenja i gostovanja na kojima su svojim programima učestvovala kulturno-prosvjetna, umjetnička, fiskulturna i sportska društva, razni ansambli, klubovi, zborovi, limene glazbe, sekcije i grupe dali su vidne i uspješne rezultate.

Težnjom za kulturnim životom otvoreni su kinematografi u Grudi, Cavtatu, Stonu, Potomju, Kuni, Oskorušnu, Trpnju, Slanomu, Komolcu, a u Dubrovniku otvoreno je pet kinematografa: »Slavica«, »Sloboda«, »Lapad«, »Gruž« i »Jadran«. U prošloj godini otvoreno je ljetno kino u Kuparima. Pokretne kino-aparature priređivale su kino predstave u nizu sela pomoću agregata, a elektrifikacijom općinskog područja stvoreni su svi uvjeti za razvijeniji rad i kulturni život.

U Dubrovniku je otvoren Radnički dom »Ivo Mordin-Crni« i Dom kulture u Gružu u kojima su otvoreni kinematografi i biblioteke. Općinska biblioteka u Radničkom domu broji danas 23.500 knjiga, a u 1964. godini izdala je na čitanje 51.252 knjige. Pored ovog broja izdatih knjiga na čitanje van biblioteke, izdato je posjetiocima u čitaonici oko

*Izložba knjiga, narodne štampe i fotografija
u Dubrovačkoj Župi 1., 2. i 3. maja 1951. godine*

30.000 knjiga. Biblioteka je pretplaćena na pedeset raznih listova i časopisa, te neprekidnim radom čitavog dana biblioteka sa čitaonicom primala je prosječno dnevno oko 600 posjetilaca. Biblioteka u Gružu broji 6000 knjiga. Interes za čitanje je velik i perspektivnim povećanjem broja knjiga u biblioteci u Gružu povećat će se znatno broj i izdatih knjiga na čitanje koji sada iznosi godišnje 16.000 knjiga (u 1964. g.).

Naučna biblioteka u Kneževom dvoru sa posudbenim odjelom svake godine postiže zamašne rezultate. Biblioteka je na dan 31 XII 1964. brojala 103.415. svezaka od čega 88.856 knjiga brošura, 2499 raznih časopisa i edicija po nazivu sa 12.859 svezaka, 148. raznih naziva novina sa 1700 uvezenih po godištima, te veći broj raznih drugih svezaka (Ragusinum 4667 svezaka, rukopisa 915 . . .). U 1964. godini biblioteka je izdala na čitanje 24.000 svezaka, knjiga, novina i časopisa. Na polju naučnog rada surađivala je s mnogim naučnicima, javnim i kulturnim radnicima, kao i ustanovama u zemlji i inozemstvu.

U Radničkom domu nalazilo se privremeno novoosnovano Radničko sveučilište koje danas ima svoje prostorije i organiziranu mrežu raznih tečajeva i seminara. Ono je osnovalo magnetofonsku školu stranih jezika i rukovodi Radničkom gimnazijom.

Godine 1954. osnovan je Pododbor Matice Hrvatske koji je razvio kulturnu djelatnost putem predavanja, akademija,

Dom kulture u Stonu za vrijeme kulturno-prosvjetne smotre dana 29. IV 1951. godine

Čitaonica biblioteke Općinskog sindikalnog vijeća u Dubrovniku

izložbi i drugog rada. Osnovano je Društvo prijatelja dubrovačke starine koje je mnogo doprinijelo zaštiti spomenika kulture. Njegovim nastojanjima smješten je i uređen lapidarij u tvrđavi Bokar. Osnovano je više raznih kulturno-prosvjetnih, sportskih, tehničkih, turističkih i drugih društava u Dubrovniku i na području općine — preko 100 raznih društava, društava i saveza.

Otvoren je Omladinski dom, Klub prosvjetnih i društvenih radnika, Klub pomoraca »Miho Pracat«, Klub prijatelja dubrovačke starine i Centar za vanarmijski vojni odgoj naroda, koji stvaraju uslove kulturnog i zabavnog života omladine, članovima i posjetiocima. Također je osnovan Klub foto i kino amatera »Marin Getaldić« i Aero klub »Rudi Čajevac«.

Osim gore navedenog, od oslobođenja do danas osnovane su i sljedeće kulturno-naučne ustanove:

Biološki institut Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti na otoku Lokrumu u čijem je sastavu Prirodoslovni muzej i poznati morski Akvarij.

Na poluotoku Lapad osnovan je Historijski institut Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u obnovljenom gotičko-renesansnom ljetnikovcu porodice Sorkočević iz početka 16. stoljeća. Institut je osnovan 1950. godine. Rezultate naučnog rada objavljuje u »Analima«, vlastitoj redovnoj godišnjoj publikaciji. Posjeduje biblioteku sa preko 17.000 svezaka i veliki broj rukopisa i izdanja dubrovačkih književnika.

Galerija likovnih umjetnosti osnovana 1954. godine posjeduje djela suvremene umjetnosti Jugoslavije i djela starih i domaćih majstora od 15. do 19. stoljeća. U toku ljetnih mjeseci priređuje izložbe a u zimskom periodu naučno-umjetničke sastanke.

Zavod za zaštitu spomenika kulture koji je postao značajna ustanova za zaštitu spomenika na čitavom području općine.

Zavod za južne kulture od svog osnutka unapredio je rad u centrima Čibača, Dubrovnik Brsečine.

U historijskoj zgradi obnovljenog samostana sv. Jakova smješten će se novoosnovani Institut za koroziju metala i desalinizaciju morske vode, koji je osnovala Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Državni arhiv najznačajnija kulturna ustanova naše komune smješten je u lijepoj gotičko-renesansnoj palači Sponza, sagrađenoj početkom 16. stoljeća. U povoljnim uslovima pružena je mogućnost naučnom i istraživačkom radu. Materijal arhiva Dubrovačke Republike sastoji se od 7000 arhivskih knjiga i preko sto hiljada pojedinačnih isprava i akata. Ima biblioteku od 10.000 knjiga, uglavnom iz historije i pomoćnih historijskih nauka.

Pomorski muzej Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti smješten je na prvom katu monumentalne tvrđave sv. Ivana u gradskoj luci. Ekspoziti prikazuju četiri razdoblja dubrovačkog pomorstva. Posjeduje biblioteku od 3500 djela stručne pomorske strane i domaće literature od 16. stoljeća do novijeg doba.

Pjevački zbor RKUD »29. novembar« na kulturnoj smotri u Dubrovniku 22. V 1954.

Kulturno-historijski muzej je smješten u deset velikih dvorana Kneževog dvora.

Etnografski muzej Dubrovnik smješten je na drugom katu tvrđave sv. Ivana. Tu su prikazane narodne nošnje dubrovačkog kraja kao i izložene razne narodne umjetnosti i stvaraštva.

Etnografski muzej Jugoslavije nalazi se u historijskoj zgradi »Rupe« (u centralnom spremištu žita za vrijeme Dubrovačke Republike). Tu je prikazana etnografija svih 6 naših Socijalističkih republika.

Muzej Socijalističke revolucije smješten je u prizemlju palače Sponza.

Bukovčeva galerija u Cavtatu prešla je ugovornim otkupom od privatne u društvenu svojinu, te se radi na njenom popunjenju i uređenju.

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti preuzela je Bogišićevu biblioteku i muzej. Adaptacijom zgrade kneževa dvora u Cavtatu prenesena je biblioteka sa zbirka iz do tada dotrajale zgrade u zgradu kneževog dvora. Biblioteka broji 20.000 svezaka, 66 inkunabula i sadrži zbirke arhivskih dokumenata, zbirka grafike broji preko 900 primjeraka. Biblioteka sa zbirka nalazi se u sastavu Historijskog instituta od 1956. godine.

U Trstenomu otvoreni je Arboretum kojim upravlja Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Arboretum je samostalni prostor od 285.466 kvadratnih metara u kojem se razno drveće, voće, subtropsko bilje i grmlje uzgaja u naučne, ornamentalne i odgojne ciljeve. On postepeno postaje eksperimentalna stanica u kojoj se obavlja naučno istraživački rad iz oblasti botanike, šumarstva, poljoprivrede i hortikulture.

Na otoku Mljetu osnovan je Nacionalni park, te tako područje mljetskih jezera stavljeno je pod zaštitu. I na drugim mjestima pojedina područja prirodnih rijetkosti stavljena su pod zaštitu.

Kroz proteklo vrijeme obračala se posebna pažnja zaštiti kulturno-historijskih spomenika, čuvanju i radu starih naučnih biblioteka i ostale baštine iz prošlosti. Riznicu »Male Braće« u atriju franjevačkog samostana u kojoj se posebno ističe inventar apoteke osnovane 1317. godine, jedne od najstarijih u Evropi, posjećivao je veći broj stranih i domaćih posjetilaca. Značajna je Franjevačka biblioteka u franjevačkom samostanu koja raspolaže sa 30.000 svezaka, 22 inkunabule i oko 150 rukopisa, te Dominikanska biblioteka u samostanu Dominikanaca sa 10.000 svezaka i 220 inkunabula. Muzej ikona i portreta Srpsko-pravoslavne crkvene opštine posjeduje 77 starih ikona. U sastavu muzeja nalazi se biblioteka od 25.000 svezaka.

U periodu zamašne aktivnosti osnovan je Gradski orkestar, Narodno kazalište, Pionirsko kazalište, Narodna glazba i 18. X 1944. Radio stanica Dubrovnik koja je tokom vremena organizirala razne radio-emisije te utemeljila pjevački radio zbor.

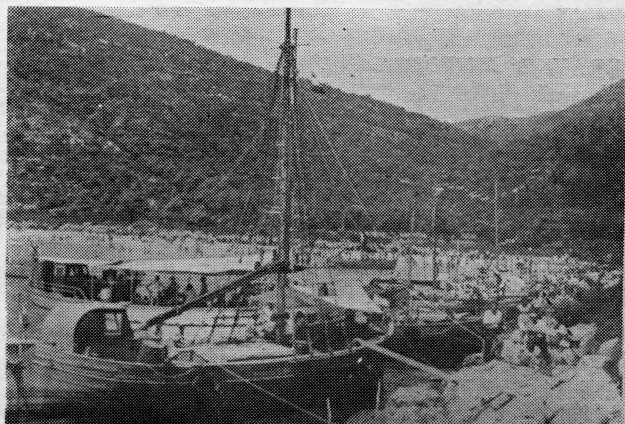
Pjevački zbor Gimnazije na smotri u Dubrovniku 26. V 1954.

U Dubrovniku godine 1950. osnovana je redakcija »Dubrovački vjesnik« koja je 1. rujna 1950. pokrenula prvi broj lista i radila na redovitom izlaženju tjednika organa Socijalističkog saveza radnog naroda Dubrovnik. Klub pomoraca preko formiranja redakcije pokrenuo je 18. listopada 1954. godine prvi broj ilustriranog časopisa »Naše more« koji je do danas okupio velik broj suradnika i stekao znatna priznanja od mnogih kulturnih i naučnih ustanova, kao i javnih, kulturnih i naučnih radnika u zemlji i vanjskom svijetu. Pododbor Matice Hrvatske u suradnji s općinskim organima i organizacijama pokrenuo je časopis »Dubrovnik« 1955. godine, tj. časopis za književnost, nauku i umjetnost.

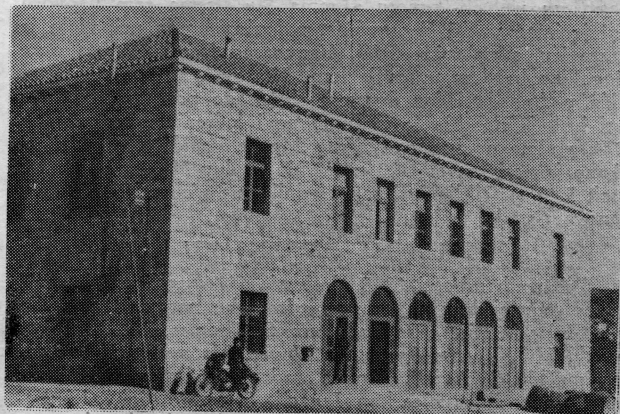
U rujnu 1950. osnovana je ustanova »Dubrovačke ljetne igre« koja svake godine u ljetnim mjesecima reprezentira naša kulturna dostignuća na 21 pozornici pred tisućama stranih i domaćih posjetilaca. Do konca 1964. godine priređeno je 1010 izvedaba na kojima je od osnutka do tada prisustvovalo 732.180 posjetilaca. U 1964. godini od 10. srpnja do 24. kolovoza na izvedbama je učestvovalo 1300 izvođača programa od čega 17 većih umjetničkih ansambala. Prisustvovalo je u spomenutoj godini 143 novinara od kojih 91 domaći i 52 strana.

Dubrovačke ljetne igre svake godine pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Republike Josipa Broza Tita pobuđuju interes i znatiželjnost ljudi koji posjećuju Dubrovnik iz svih krajeva svijeta.

Postignuti rezultati u protekla dva decenija otvaraju daljnje perspektive razvoja kulturno-prosvjetnog i umjetničkog stvaralaštva na dubrovačkom području.

Prapatno — proslava 20-godišnjice ustanka 27. VII 1961.

Prosvjetni dom u Putnikovićima na Pelješcu